

**ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ НА
КУРСАХ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ**

Немерцалов В.В.

КЗВО "Одеська академія неперервної освіти Одеської
обласної ради"

E-mail: nemertsalov@gmail.com

Формування та функціонування системи підготовки і підвищення кваліфікації та атестації учителів – це багатоаспектна проблема, що охоплює питання навчально-методичного, інформаційного, організаційного, юридичного, технічного, дидактичного, програмового, лінгвістичного та психологічного забезпечення. Формула «Нової української школи», як один з компонентів, включає «особистість вмотивованого вчителя», який налаштований на самовдосконалення та безперервний розвиток; цей документ (з посиланням на «Закон про освіту») визначає, що «Компетентність – динамічна комбінація знань, способів мислення, поглядів, цінностей, навичок, умінь, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність» [4, с. 10; 6]. За визначенням Комісії з освіти Ради Європи, компетентність визначається, як здатність застосовувати набуті в процесі учіння знання й вміння в різних ситуаціях, за визначенням ЮНЕСКО «компетентність» - це поєднання знань, умінь, цінностей і ставлень, застосованих у повсякденні. Таким чином поняття «компетентність» визначають, як спроможність кваліфіковано провадити діяльність, виконувати завдання або роботу, здатність успішно задовольняти індивідуальні та соціальні потреби, діяти й виконувати поставлені або самостійно сформульовані завдання [3, с. 21-22]. Розвитку професійно-педагогічної компетентності педагогів присвячені роботи таких науковців, як О. Пометун, О. Савченко, І. Табачек, О. Овчарук, Л. Парашенко та інших. Вчені відзначають, що процес навчання (самонавчання) людини має бути свідомим та спланованим, містити мету та завдання, спиратися на рефлексію та

Історія біології, методика навчання природничих дисциплін

орієнтуватися на запити сьогодення. Так, Н. Бухлова структурує самоосвітню діяльність вчителя, виділяючи в ній самооцінку, само облік, самоорганізацію, самореалізацію, самокритичність самоконтроль, та виділяє саморозвиток – як результат самоосвіти [1]. Важливість планування самоосвіти вчителя та усвідомлення ним своїх освітніх потреб відзначена у новій редакції Закону України «Про загальну середню освіту» та «Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти...» [6, 7].

Компетентнісний підхід до оцінювання професійних якостей вчителів, зокрема вчителів біології і хімії є викликом, проблемою та перспективним напрямком розвитку педагогічної думки в Україні. Для його впровадження потребують розробки інструменти оцінювання та само оцінювання рівня професійної компетенції вчителів. Узагальнення поглядів на сутність професійної компетентності фахівця дає можливість визначити професійну компетентність вчителів хімії і біології як сукупність загально професійних та особистісних ресурсів, необхідних для виконання посадових обов'язків відповідно до чинних освітніх стандартів природничої галузі, посадових і суспільних вимог на належному рівні. В цьому випадку встановлення та формулювання вимог «належного рівня» стає завданням професійної спільноти вчителів, адміністраторів, методистів, вчених та інших фахівців.

Для встановлення та подальшого задоволення освітніх потреб на курсах підвищення кваліфікації традиційно використовуються такі аналітичні практики: вхідне і вихідне діагностування, евалюація, інтерв'ю, аналіз нормативної документації та рекомендацій МОН, аналіз експертної думки стейкхолдерів. Проте, зважаючи на актуальність та недостатній стан теоретичної розробки проблеми розвитку професійної компетентності вчителів хімії і біології, основна мета цієї діяльності полягає в знаходженні оптимальних шляхів реалізації розвитку професійної компетентності вчителів в процесі підвищення їх кваліфікації в системі післядипломної освіти, визначенні педагогічних умов та виробленні методичних рекомендацій щодо організації цього процесу. Незважаючи на теоретичну підготовку у вишах, сучасні вчителі здебільшого не

Історія біології, методика навчання природничих дисциплін

готові у своїй практичній діяльності до розв'язання проблем, визначених новими нормативно-правовими документами, що потребують удосконалення компетенцій, вміння орієнтуватися в постійно зростаючому інформаційному потоці, прагнення до самовдосконалення протягом життя.

У межах роботи курсів підвищення кваліфікації для вчителів біології і хімії протягом листопада та грудня 2019 р., а також січня-лютого 2020 завдяки вхідному та вихідному діагностуванню, опитуванню та методу інтерв'ю ми проводили аналіз освітніх потреб та складнощів, з якими стикалися учасники курсів під час вибору навчальної програми курсу, а також під час її опанування.

Учасники вибіркового опитування (всього 120 осіб – представники 4 академічних груп по 30 осіб з кожної) визнали такі основні проблеми, з якими їм доводиться стикатися в процесі роботи: пасивність методичних об'єднань, ускладнення змісту освіти; розв'язання проблем виховання через відсторонення учасників навчально-виховного процесу; високий рівень вимог освітніх стандартів; необхідність безперервного оволодіння прогресивними технологіями навчання й виховання, тощо. При цьому за результатами опитування 15% сприймають необхідність навчатися позитивно, 25% в основному позитивно, 35% мають невизначену позицію, 20% «втомилися» від інновацій, що (навіть враховуючи можливість помилки) свідчить про низький рівень сформованості професійних компетенцій в останніх двох груп педагогів.

Отже, можна підсумувати, що вчителі в основному усвідомлюють проблеми, з якими стикаються у роботі, проте не завжди здатні адекватно оцінювати свої освітні потреби і формулювати запити щодо форм і методів підвищення кваліфікації саме через низький рівень сформованості професійних компетенцій педагога. Отримана інформація буде врахована при подальшому плануванні навчальних курсів, та стосуватиметься тих освітніх потреб, які слухачі курсів здатні визначити самостійно, проте не здатні усвідомити без додаткового зовнішнього впливу.

Історія біології, методика навчання природничих дисциплін

Список літератури

1. Бухлова Н. В. Сутнісний зміст поняття «самоосвітня компетентність» / Н. В. Бухлова. //Наукова скарбниця освіти Донеччини. – № 1. – 2008. – С. 4.
2. Зимняя И. А. Ключевые компетентности – новая парадигма результата образования / И. А. Зимняя // Высшее образование. – 2003. – № 5. – С. 34-42.
3. Локшина, О.І. Становлення "компетентнісної" ідеї в європейській освіті / О.І. Локшина // Реалізація європейського досвіду компетентнісного підходу у вищій школі України : матеріали методологічного семінару. – К. : Педагогічна думка, 2009. – С. 19-33.
4. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи / [упоряд. Гриневич Л., Елькін О., Калашнікова С., Коберник І., Ковтунець В., Макаренко О., Малахова О., Нанаєва Т., Усатенко Г., Хобзей П., Шиян Р. ; за заг. ред. Грищенко М.]. – [Б. м., 2016]. – 40 с.
5. «Рекомендації Європейського Парламенту та Ради (ЄС)» (від 18 грудня 2016р.) «Про освітні компетенції для навчання протягом життя» (від 18 грудня 2006 року. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_975 (дата звернення 27.03.2020)
6. Закон України «Про освіту» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення 18.03.2020)
7. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р. - [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт «Міністерство освіти і науки України». URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/> (дата звернення 24.03.2020)